دمرحوم

مولانا « سعید افغانی »

لیکنو څخه څو انتخابي مقالې

Ketabton.com

۱۳۹۵

دیزاین: الحاج سلیم عابد پیمان سویدن

داروانباد دوکتور « سعید افغانی » دمړینی دشپږم تلین په مناسبت
داسلامی شوونو او اوقافو وزارت
کابل 1369 هجری شمسی

www.masjed.se

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست مطالب

عنوان

1 - سریزه

2 - تذکرمختصری دربارۀ شخصیت مرحوم الحاج دوکتورمحمد سعید «سعید افغانی»

3 - آثاروتألیفات دوکتور «سعید افغانی »

4 - داسلام په رڼاکې د دندو پيژندل

5 - حس خير

6 - دعشق او محبت دين

7- فساد او تباهي

8 - اسلام څه شی دی؟

9- اسلام او نوي علوم

10 - حساسې او مثالي هڅې او هیلې

11- دانبیاؤ او رسولانو اهداف څه وو؟

12 - دآسماني اديانو پرله پسې راتلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

مرحوم مولانا دوکتور محمد سعید (سعید افغاني) دهیواد زیات شمیر عالمان، پوهان، لیکوالان، استادان، زده کوونکي او نور ملی او نورتول شخصیتونه ښه پیژني. دی کوچنی وه لوی شو، او بالاخره سپین ږیرتوب ته ورسید خود هیواد والو اواسلام سپیځلي دین په لاره کي له هلو ځلو اومبارزو څخه يې د یو ستر پراخ وړاندې لیک سره، د کورنۍ او نړېوالې تجربې سره د ژوند په هیڅ پړاو کي لاس وانه خیست. ده دخپل ژوند زیاته برخه په کتاب، مقالو لیکلو، وعظ او ارشاد تیره کړه اوپدې لاره کي يې زیات افتخارات لاسته راوړل. دی دهر ډول ظلم، تیریو، ګواښ او نوروتیرلنیز و نیمګړ تیاو په برخه کي هېڅکله هم چپ پاتې نه شو. خپلو دوستانو او د ټولنې نور مخکښان يې د راتلونکي خطراتو او د غلط قدم د اخیستو په صورت کي دافغان ملت او ولس د خطراتو ته د مواجه کیدو په صورت کي په مستندو دلایلو او تفاصیلو انظار او خبرداری ورکاه. ده دفلسفي اوالهیاتو په برخه کي خپله دوکتورا د مصر دالازهر شریف له پوهنتونه ترلاسه کړه، ښه مې په یاد دي چې د 1369 هجري شمسي کال د کب دمیاشتي اومه نیټه چې د مرحومي دمړینې د ورځې سره مصادفه ده ده د خپل وروستی اثر او لیکنې پروف پخپل قلم په داسې حال کي چې کیناستی هم نه شو په ملاستې باندې اصلاح کول، لا د کتاب پروف يې ترآخره نه وه رسولي چې د مرګ سلګی يې پیل او دنیوي ژوندانه سره يې وداع وکړه اوحق ته يې ځان وسپاره «انا لله وانا الیه راجعون». دا چې دی یودیني عالم وه نو موږهم دده دلوی دریاب څخه یو څو څاڅکي راواخیستل. هیله لرو چې ددیني عالمانو اود نورو ټولو لوستونکو تنده پرې یو څه ماته شي. په دې لنډه رساله کې دده په ژوندانه باندې دهیواد مشهور اوپیژندل شوي عالم مرحوم مولوي محمد هاشم کامه وال یوڅه لنډه لیکنه کړیده. بیا دافغانستان جمهوریت دعالمانو او روحانیونو دعالي شوراء لوی رئیس الحاج مولوی غلام سرور منظور دده په چاپ شوو آثارو یوه لنډه تبصره کړیده او وروسته د شؤون اسلامی د نشراتو اوتبلیغاتو ریاست د مرحوم هغه لیکنې څخه چې لاتر اوسه نه دي چاپ شو یوي، څو مقالې غوره کړیدي چې دادی دیوې کوچنۍ رسالې په ترڅ کې تاسو ګرانو لوستونکو ته وړاندې کیږي.

وماتوفیقي الا بالله

محمد رحیم « یوسفي »

د افغانستان د وزارت شؤون اسلامی د نشراتو اوتبلیغاتو رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

تذکرمختصردرباره شخصیت
مرحوم الحاج دوکتور محمد سعید (سعید افغانی)

مولوی محمد سعید صاحب که پسر ارشد جناب مولانا علامه عبدالمجید مشهور به خطیب مولوی صاحب (خطیب مسجد جامع شهر تیگری مرکز ولایت لغمان) که فعلا به شهر مهترلام شهرت یافته، میباشد.
تعلیمات ابتدایی از نظم ونثر دری ومبادی فقه، عبادات، صرف ونحو و رساله های علم منطق را از والد امجد خود تحصیل کرده بودند. درملیت پشتون به شاخهٔ عمرزائی از قبیله وقوم مشهور صافی - پشتون انتساب داشتند. تحصیلات رسمی را در مدرسهٔ عالی دار العلوم عربی کابل به انجام رسانیدند.
بنده درسال 1328 - 1329 هـ . ش. که محصل مدرسهٔ قضات عدلیه و بعداً مدِّرس آن مدرسه بودم باشخص محترم مولوی صاحب محمد سعید آشنا، دوست و هم مسلک گردیدم. جناب شان بعد از فراغت درهمان مدرسه در دارالعلوم عربی استاد مقرر شدند. در آنوقت استاد شدن در مدرسهٔ دارالعلوم جهت بدیهی عالم بودن شخص بشمارمی رفت. استادان بزرگ مرحوم این مدرسه شخصیت های برازندهٔ علمی، جامع علوم منقول ومعقول بودند که نظیر ومثل آنها کنون در حجاب شد و ذوندرت است. فارغ التحصیل این مدرسه رامولوی خطاب میکردند و می گفتند. لهذا درمقدم اسم نامی دوکتور صاحب کلمهٔ مولوی رانوشته ام. بعداً جناب شان به حیث مدیر مدرسهٔ دارالعلوم نجم المدارس ولایت ننگرهار که درقریب جوار مرقد مبارک علامه **نجم الدین مشهور به صاحب هده**، شیخ طریقهٔ قادریه درقریهٔ هـده درجنوب شهر جلال آباد (مرکز ولایت ننگرهار) موقعیت داشت، مقرر گردیدند که بعداً تبدیلا به حیث عضو مسلکی ریاست تدریسات ثانوی مرکز وزارت معارف مقرر شدند درین مرحله در عین حال در لیسهٔ عالی استقلال وظیفه تعلیمی نیز داشتند. درین مدت بنده نیز به حیث معلم مضامین عربی و دینی درلیسهٔ استقلال کابل مصروف وظیفه تدریس بودم. درین مدت طبعا درهنگام فراغت و تفریح به ملاقات همدیگر و احیانا مباحثه علمی کیفیت مسرت آمیز راحاصل می نمودیم. مرحوم باردیگر به حیث مدیر مدرسهٔ نجم المدارس مقرر گردیدند.
درهمین دورهٔ ثانی چنان اتفاق افتاد که ماه مبارک رمضان رسید و پادشاه وقت در جلال آباد بودندودر مسکن شاه باغ کوکب سرشته ختم قرآن کریم در اثنای نماز تراویح که در مذهب حنفی عبادت های مسنونه است، گرفته شده بود. بعضی از علمای مشهور ننگرهار دعوت شده بودند در آن ختم قرآن کریم اشتراک ورزند. مدیر صاحب نجم المدارس مولوی محمد سعید افغانی با چند نفر استادان مدرسه نیز در آن ختم شرکت کرده بودند. در شب

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیر ختم طوریکه تعامل است سخنرانی های اجتماعی و موعظه دینی ایراد میگردد و مولوی صاحب محمد سعید سعیدافغانی صاحب فرصت راغنیمت دانسته بحضور پادشاه آیه قرآن کریم راتلاوت، ترجمه و تفسیرنمودند. از اثر درد دل که با امور وطن و بهبود آن برای بهبود اهل وطن داشتند به جرئت حق گوئی ضمناً خطاب به پادشاه گفت: اگر چه درقانون اساسی ذکر گردیده پادشاه شخصا واجب الاحترام و غیر مسؤول اند آیا شما فرمانی راصادر کرده اید و از علماء و خطبا خواهش کرده اید که به یادداشت کلمهٔ بنده خدا (ج) درخطبهٔ بشما دوعا بکنند و بنده طبعاً شرعاً به نزد خالق رب العالمین مسئوولیت داشته می باشد بلکه در ذهنیت عامه کافه ملت و رعیت نیز مسئوولیتی دارید. خواهش میکنم شخصا نیز قبول زحمت فرموده به امور اداره عامه وطن توجه داشته باشید، جلو خود سریهای بعضی مامورین بزرگ را گرفته باشید.

فردای آن مولوی صاحب را وزارت معارف خواسته و به حیث معلم مکتب ابتدائی در شهر کابل مقرر شدند.

مولوی صاحب به صبر و استقامت از ین امر اطاعت کردند و کوشیدند تا شرایطی مهیا شود و برای تحصیلات عالی به پوهنتون ازهر شریف به کشور جمهوری عربی مصر - قاهره اعزام شوند که به مقتضی آیه کریمه «**عسی ان تکرهوا شیأً وهو خیر لکم**» بالاخره این آرزو بر آورده شد و به قاهره جهت تحصیلات عالی به پوهنتون ازهر شریف اعزام شدند.

در پوهنتون ازهر شریف سوابق و اسناد تحصیلی علمی مولوی صاحب که عبارت از شهادتنامه دارالعلوم عربی آن وقت کابل بود ملاحظه نمودند این شهاد تنامه براسمای کتب از علوم و فنون عقلی و نقلی مشتمل قرار ذیل بود.

صنف پنجم :

1- شرح ملا عبد الرحمن جامی برمتن کافیه ابن حاجب در علم نحو،
2- کنز اخیر از بیع تا فرایض – درعلم فقه – معاملات،
3 بدیع المیزان – رساله علم منطق ارسطو،
4 - رسالهٔ جذری درعلم تجوید،
5 - قصیده برده درعلم ادب و نعت آن حضرت صلی الله علیه وسلم،

صنف ششم:

1- شافیه ابن حاجب در علم صرف و خط،
2 - قطبی علم منطق،
3- نورلانوار علم اصول فقه،
4 - سبعه معلقه از ادب،
5 - شرح نخبته الفلر از اصول،

صنف هفتم:

1- هدایه اول تا کتاب وقف از فقه شریف،

(c) ketabton.com: The Digital Library

2- جامی از اوصول فقه،
3- سلم العلوم ومیرزاهد قطبیه از علم منطق،
4- مقامات حریری از ادب،

صنف هشتم:

1 - میبذی شرح هدایته الحکمت از فلسفه طبیعی والهی،
2 - مختصر المعانی شرح تلخیص المفتاح از معانی وبیان وبدیع،
3- تحریر اقلیدوس، هندسه،
4- میرزاهد ملا جلال، منطق،
5- جلالین شریف، تفسیر مختصر،
6- دیوان متبنی، درادب،

صنف نهم:

1 - هدایه اخیر از بیع تا و صا یا فقه کامل معاملات،
2 - مشکوه شریف علم حدیث،
3 - شرح عقاید نفی و علم کلام و عقایدخیالی حاشیه آن،

صنف دهم:

1 - جامع صحیح ترمذی و جامع الداوود علم حدیث،
2 - مطول تفتذ انی معانی،
3 - حمد الله شرح حصه تصدیقات سلم العلوم،
4 - تصریح الافلاک علم ریاضی و هیت،

صنف یازدهم:

1- قاضی مبارک
2- شرح چغمینی شرح حصه تصورات سلم العلوم،
3- صحیح مسلم شریف علم ریاضی و هیت،
4- مدارک التنزیل علم حدیث،
5- مسلم الثبوت تفسیر،
6- اصول فقه
7- تاریخ الخلفا از علامه جلال الدین سبوطی،

صنف دوازدهم:

1- بیمار ی علم تفسیر،
2- صحیح بخاری کامل علم حدیث،
3- تلویح و تو صیح اصول فقه،
4- میرزاهد برامورعامه
از شرح مواقف علم کلام وعقاید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاید بعضی از کتب را فراموش کرده باشم .به هر حال به ملاحظهٔ این سند عالی ومهم علمی طوریکه از زبان فصیح البیان مولوی صاحب شنیده ام، هیت تدریسی و ممتحنه پوهنتون ازهر فرمودند که شما نصاب تعلیمی مرادف پوهنتون ازهر را تحصیل کرده اید اما ما امتحان می گیریم ، بعد از موفقیت در امتحان گفتند که محاوره و مذاکره به لسان عربی وارد نمی باشید شمارا در صنف سوم فاکولته شرعیات پوهنتون ازهر شریف به کمال رضایت و استحسان قبول داریم بعد از آن موفق شد که درجه دوکتور را حاصل نمود.
مقصد فیض تحصیل نصاب تعلیمی دارالعلوم آن وقت برایش رسید ، شاید بابعضی افراد دیگر از محصلین افغانی فارغ التحصیل دار العلوم کابل نیز این رویه در پوهنتون ازهر شده باشد در ستیز دوکتورای آن مرحوم کتاب «شیخ عبد الله الهروی الانصاری الافغانی » وارایه به عربی بعد از تتبع مطالعات که در اطراف شیخ الاسلام هرایتی نوشته بودند و لقب

فوتو هذا از محصلین افغانی جامعه الاذهر مصر میباشد که در (روز شنبه 17 سپتمبر سال 1966 در تر مینل میدان هوایی قاهره کشور مصر) اخذ شده است. از چپ به راست (قطار ایستاده(استادشهید برهان الدین ربانی ، استاد جوهر صدیقی، استاد حبیب الرحمن جدیر ، مرحوم دکتور محمد سعید سعید افغانی (پدربزرگوارم) ، استاد مرحوم وفی الله خان سمیعی ، استاد حبیب الله غالب ، داکتر سید جان بیان
قطار نشسته ؛ از چپ به راست
استاد عبد الحکیم خان ، استاد نعمت الله شهرانی ، استاد محمد اکبر ضیایی ، استاد عبد الرشید ملاخیل ، استاد مرحوم محمد صدیق سیلانی ، استاد داکتر احمد خطیبی ، استاد یاقوت؛ استاد محمد حبیب سراج واستاد عبد الجیلی یوسفی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمی دوکتورا راکسب کردند که از آن بعد به دوکتور محمد سعید سعید افغانی یاد می شد.
هنوز به مصر تشریف نه برده در کابل در مدرسه دارالعلوم مدرس بود ند که در ان هنگام یکی از علمای کشور مؤرخین ایران به کابل تشریف آورده بودند و به سعید نفیسی شهرت داشتند مولوی صاحب ازینکه نام شان سعید بود خودرا تخلص سعید افغانی اختیار کردند من در یک ملاقات برایش گفتم چه خوش است که اگر ایران سعید نفیسی دارند افغانستان هم سعید افغانی را بروز داد. به تبسم گفت خداوند توفیق خدمت علمی بدهند که به مردم خویش خدمت کرده بتوانیم.
جناب شان باداشتن چنان سرمایه هنگفت علمی و ذوق مطالعه خصوصادرباره افکار و تالیفات شیخ عبدالله الانصاری شکی نه مانده است که دست طولانی درمعلومات عرفانی وتصوف پیداکردند و موجب وسعت افق نظر علمی گردیده و گاهی درضمن مقاله ها به تداوی درد های اهل وطن به تذکر از مطالب صوفیانه عالمانه و عاملانه می پرداخت .
بعد از عودت به وطن عزیز باو جود آنکه معقول و مناسب به صاحبان قدرت اداری وقت خصوصا معارف و پوهنتون آن وقت بود که از دفاتر علمی دوکتور صاحب در فاکولته شرعیات استفاده کنند اما به دارالمعلمین عالی مقرر شد جناب شان کتابی در سوانح علامه سید جمال الدین افغانی نیز تألیف کرده اند. آقای سید مرحوم مایه افتخار علمی افغانی و پیشوای نصیحت آزادی بخش عالم شرق و اسلام بود. طبعا قسمتی از خصائص نیک علمی اودر مغز بیدار دوکتور صاحب جا گرفته بود. خدمت قلمی علمی خود به ترتیبی وکیفی که میدانست ومی پسندید نقش قدم علامه سید افغانی را تعقیب می کرد کسیکه می فهمید می فهمید ورنه ...جناب دوکتوررا در دوره جمهوریت محمد داوؤد که دوکتور عبد المجید وزیر عدلیه ومتصدی اداره قضا بودند و دوکتور صاحب را از سابقه داری زمان وزیر معارف بودنش معرفت داشت به عضو شورای عالی قضا مقرر کردند که درعین حال تنظیم اداره محکمۀ عالی محاکمه قضات رابه صداقت و امانت بدست داشت واز توجه به حقایق و آثار عاطفه بشری که خاصیت طبیعی اش بود بامتهمین قضایا صرف مطابق قانون معمول رفتار کرده می شد.
بنده به حیث رئیس دیوان حقوق عامه درمحکمه عالی استیناف مرکز ودر عین حال رئیس دیوان محکمه مرافعه مماثل تجارتی و استیناف مماثل جزائی نیز بودم. روزی به معیت محترم محمد انور واحدی رئیس عمومی استیناف مرکز بمنظور تقدیم استهدا در یک موضوع حقوق عامه به شورای عالی قضا رفته بودم شورای عالی دایر شد ریاست آنرا محترم دوکتور عبدالمجید وزیر عدلیه تنظیم می کرد. اراکین شورای عالی حضور بهم رسانیده بودند بعضی از رؤسای دوائر قضا نیز حضور داشتند البته به اجازه وزیر صاحب می آمدند. قبل از آنکه پیشنهادیه موضوع حقوق عامه راتقدیم مجلس کنیم روی یک موضوع دیگر آغاز گردید رئیس ریاست محکمه ابتدائیه مامورین (عبدالله حاتم) استمدا کرده بود که یک نفرتحویلدار مستخدم هوتل متهم بوده که بوتل الکهل دار راتلف نموده و خارنوال در دعوی خویش از او مطالبه جبران خساره الکل کرده والکل نظر به مقررات شرعی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

فقهی، قیمت ندارد. تملیک آن ممنوع است وزیر صاحب تمام مجلدات قانون مدنی راکه تازه نافذ شده بود مطالبه کرد ولی از ملاحظه آن حل مطلب کرده نشد. یکنفر از اعضا مجلس که عضو اصلی شورای عالی نبود گفت مال دولت تلف شده متهم به جبران خساره محکوم شود دوکتور صاحب در برابر او گفت که حکم شریعت و مذهب دارایی خساره دولت متروک العمل کرده نه می توانیم روی این مباحثه صداهای جانبین بلند تر گردید آن یکی شیدا ترصبغه طبعیت وزیر صاحب بود و دوکتور صاحب علاقه تحکم حکم مذهبی وشرعی داشت. درینصورت حکم جبران خساره خمر ضایع شده گویا بالای آن متهم فروخته شده تلقی می شد (کتاب هدایه اخیرجلد3) راملاحظه کردند از الفاظ شرح هدایه تحت عنوان بیع فاسد صفحه 45 بکمال وضوح ثابت شد که نظر یه دوکتور صاحب موافق فقه حنفی بوده و به حکم قانون تعاملی در موضعیکه حکم قانون وضعی واضع نباشد از هدایت اصول کلی فقه اسلامی خصوصا حنفی استفاده بعمل می آید، محکمه به آن تمسک کند ، اما نفر دیگر به حاشیه 5 در صفحه 45 نظر انداخته که درآن نوشته بود خمر مال است مطلقا عند البعض ای اهل الذ مته وخارج سطور حاشیه این صفحه 8 کلمه هم نوشته بود که (ای عند نا ایضا) حواله به رمز حرف کاف که کتاب کافیه از آن مراد باشد نوشته بود باز هم دوکتور صاحب به عین الفاظ هدایه تمسک کرده گفته اوراثر دید می کرد.
اینجایک رمز علمی است که در اصطلاحات رسم المفتی ذکر است. مسایل متذکره درمتون وباز درشروح اهمیت قابل ترجیح بودن برای عملی شدن دارد ومسایل حواشی در درجه سوم است.
یعنی دوکتور صاحب به این قاعده افتا متوجه بود. تغیرات در رنگ به دلالت خشم آلوده پیدا کرد. جناب وزیر صاحب طرفداری نفر مستشار عندی خود را کرده به دوکتور صاحب گفت بحث را خاتمه بدهید شما گذاره نه میکنید. در این مرحله من گفتم که محکمه در صدور حکم از مائعات الکلی هیچ تذکری را ندهد وبوتل هائیکه از شیشه بوده و مال دولت است ضیاع آنرا فقط مدنظر گرفته متهم را تعزیرا به جریمه نقدی وقیمت بوتل ها محکوم کنند.
دوکتور صاحب بخود تکلفاً فرصت پیدا کرد و کتاب اشارات و منبهات تالیف شیخ ابوعلی سینا (رح) را به دری ترجمه کرد و به پوهنتون تاشکند تقدیم کرد و از آن پوهنتون مستحق جائزه این سینا شناخته شد که وسعت معلومات او را در فلسفه طبیعیات والهیات به اثبات می رساند مدتی در عین حال سرپرستی و ریاست شورای علماء و روحانیون افغانستان را نیز وارسی میکردند بعدا به توجه دولت ریاست شوراء علما به تشکیل جداگانه مربوطه به ریاست شورای وزیران منظور گردید و دوکتور صاحب به حیث رئیس آن ادارۀ مستقل مقرر شدند وبه ریاست شئون اسلامی مولوی عبدالولی حجت که یکی از شاگردان دوکتور صاحب اند، مقرر شد.
بالاخره دوکتور صاحب به نسبت مریضی که عاید حالش بود توان جسمی اش ضعیف و ضعیف شده و با وجود مریضی و علالت مزاج کتاب «خطر جنگ ذروی» را بمناسبت دومین کنفرانس عمومی شورایعلماء و روحانیون تحریر و به نشر میرساند. در سال ۱۳۶۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

« سیرهٔ مختصر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم » را بنامی آنحضرت صلی الله علیه وسلم تألیف نموده که در سالگرد میلاد النبی صلی الله علیه وسلم سال ۱۳۶۳ هـ ش، توزیع گردید. اخیرا در حوت ۶۳ برای دوکتور صاحب مریضی قلبی نیز عاید گردید که در شفاخانه نظامی چهارصد بستر - کابل بستری شد.
با وجود صرف مساعی جمیله دوکتوران مؤظف و توجه مقامات عالیه دولت متبوعه جمهوری افغانستان داعی اجل را لبیک گفته جان را به جان آفرین سپردند.
«انا الله و انا الیه راجعون»
مراسم تشییع جنازه مرحومی با توجه مقامات صالحه دولت و صدر محترم هیئت رئیسه دولت بکمال اعزاز آغاز وانجام گردید. جنازه شان با اعزاز تمام در مسجد جامع پل خشتی ادا گردید و در جوار مرقد حضرت تمیم انصار (رح) مطابق وصیت خودش در مقبره مشهور و عام شهر کابل بنام شهدأ صالحین تدفین شدند.
در تشعیع جنازهء مرحومي عده کثیری و جمع غفیری از اقارب، احبأ و علاقه مندان مرحوم و امران بزرگ دولتی و کارمندان رسمی حضور داشتند. بالای مرقد مبارک او نخست جناب شیخ القران افغانستان قاری الحاج محمد عمر خان امام ارگ جمهوری سورهٔ قرآن پاک را تلاوت نمودند. بعدا مولوی محمد سالم علمی به نماینده گی از جبهه ملی پدر وطن که جناب دوکتور صاحب یکی از معاونین ریاست جبهه ملی بودند خطابهٔ مفصل ایراد کردند. به تعقیب آن مولوی عبدالولی حجت رئیس شؤون اسلامی دولت افغانستان در اطراف شخصیت علمی دوکتور صاحب خطاب و ایراد فرمودند و وفات او را یک ضایعه علمی در حلقه روحانیون نه تنها در افغانستان بلکه در منطقه خواندند. مرحومی با داشتن افکار پیشرو و استحکام رابطه دیانت و مدنیت، حب وطن و سعادت خواه اهل وطن مانند آیت الله مرحوم سید محمود تالقانی ایرانی تشخیص کردند و بعد سوانح مرحومی خوانده شد.
فاتحه و دعاء خوانی در حق مرحومی برای دوم روز در مسجد جامع شیرپور گرفته شد.
در روز دوم در هییت قبول فاتحه به روح مبارک ایشان معاون ریاست شورا مرکزی از جبهه ملی شاغلی بارق شفیعی، آقای مولوی حجت به نماینده گی از شؤون اسلامی و معاونین شورا علماء و روحانیون به نماینده گی از ریاست شورای علماء و روحانیون و نیز فرزندان ارجمنداش از جمله امین الدین سعیدی (پشتون سعیدی) و نجم الدین سعیدی و محترم جنرال متقاعد عبدالقهار خان ماما یش و محترم مولوی نقیب الله سابق رئیس محکمه ولایت بادغیس و برادران دیگرش اشتراک داشتند.
در روز دوم فاتحه (حوت ۱۳۶۳) بعد از اینکه مجلس فاتحه خوانی انجام یافت بنده جرئت اخلاقی نمودم بپاس لطف دوکتور مرحوم که با من داشتند نسئات مخلصانه و صادقانه او را که در خدمتگذاری خصوصاً در امور دینی به اهل وطن عزیز داشتند و در صحن صحبت های علمی که گاه گاه از بسا اسرار دقیق در مسایل غابضه از علوم مختلفه اظهار اتی میکردند و به همین منظور خدمت در امور اجتماعی ودینی اینجانب به اثر جاذبه روحانی و فضیلت علمی خویش وادار تا به صفت معاون اقلاً برای مدت یکسال همراه او در ریاست شوراًی علماء و روحانیون کار بکنم، لازم دانستم سخن چند مختصراً به حضار محترم بیان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمایم. لهذا به زوات محترم بارق شفیعی صاحب ومعاونان شورا علما و اعضاً مسلکی آن اقارب مرحومی خطاب نموده بعد از استیذان در حالیکه جمعیت بزرگی از علاقه مندان فاتحه کنند گان استاده بودند گفتم حضار محترم من جناب دوکتور صاحب را عمیقاً معرفت داشتم دوکتور صاحب شخصیت جامع الکمالاتی بود و مردم جهان سابق تا حال به دو دسته تقسیم شده اند برخی از هدایات و نصائح حضرات انبیاءعظام پیروی میکنند و برخی دیگر از افکار طبقه فلاسفه ـ از نگاه فلسفه انسان در آخرین مرحله تکاملی جسم طبعی موقعیت دارد و در بدو آفرینش خود دارندهء عقل در مرتبه هیولایی شده بعداً به تدریج به قوه مرتبه عقل عدم بالملکه (تحصیل مجول به استفاده از علوم می رسد و کسیکه به مرحله نهائی این مرتبه عقلی برسد او را صاحب قوه قدسیه می نامند که اکثر حقایق اشیاء نیز در او معلوم و مشعر باالفعل می باشد.)

دوکتور صاحب در نظر من صاحب قوهء قدسیه بود او از نفس خویش بر آمده و گذشته بود. دائماً در فکر حصول سعادت و آرامی برای کافه بشر بودبالخصوص برای اهل اسلام واهل وطن محبوب خود از تالیفات ، آثار ، تحلیل ها ، صحبت ها وسایر نوشته های او چه در فلسفه چه در تصوف و چه در اجتماعیات به درجه وضوح ثابت است.

کتاب خطر جنگ وی را که تحریر کرده، اسباب موجبه دو جنگ عمومی گذشته را درآن بیان واز خطر جنگ سوم که در آن حتماً سلاح ذروی مورد استفاده قرار خواهد گرفت و موجب تباهی نسل بشرمی گردد، علاقه شدید او را به حفظ بشریت ازین فاجعه بزرگ نشان میدهد. خداوند (ج) به فضل و کرم خود عالم انسان را از آن نجات بدهد و از نگاه پیروی از اصول و فروغ دین مقدس اسلام و در احکـــام فروغ از مذهب حنیفی رح شخص به مقام رسیده به نظر می رسد که داری نفس مطمئنه شده بودند مومنی که دارای نفس مطمئنه باشد او آغاز دوران زندگی مترقی دیگری اوست که بفضل و مرحمت باری تعالی واجب الوجود که اهل تصوف و عرفان از ذات اقدس و به کلمه علت العلل تعبیـر کرده اند، روح چنین مؤمن متوفی را لطفاً مخاطب می فرمایند :
« **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلي في عِبادي وَ ادْخُلي جَنَّتي** » (یعنی انسان موقنه یعنی انسان اگر چه مسلمان باشد گاهی دارنده نفس اماره (سرکش و طاغی) و گاهی دارنده نفس موقنـه می باشد واصیان نشیـب وفراز تنازل و ترقی را دیده داری نفس لوامه می شود و آنانیکـه منعوم به نعمت هدایت حقه ،حق تعالی کردند از حالت مطمئنه روبه ترقی شده به مقام راضیه و مرضئه می رسند.
من بشما به عرض میرسانم چندی قبل در همین مسجد جامع شیرپور از طرف ریاست محترم شئوون اسلامی به بذل عاطفـه مقامات صالحه دولت به علماء و خطبای مساجد جامع یک ماهه معاش طبق معمول همه ساله توزیع شد من هم درین جمله بودم بعد از فراغت به دفتر دکتور صاحب ریاست شورای علماً و روحانیون به غرض ملاقات او رفتم حینکه مشرف شدم دو به دو بودیم من هم مریضی گرده ها و غیره داشتیم مدتی در شفاخانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علی آباد بستری شده بودم از من پرسان کردند که صحت شما چطور است خوب هستید من گفتم دوره تکلیف دهنده مریضی ام سپری شده آثار ضعف آن باقی است اما کیفیتی عارض حال من است که به مریضی ام شدت هم پیدا کند متاثر نمی شوم ازاینکه بیشتر توجه بنده را به سفر آخرت به میان می آورند و خداوند(ج) توفیق اظهار توبه میدهد ایـن زحمت مریضی به نعمت عرفانی برایم مبدل میگردد و از موت هیچ خوف در دلم وارد نه میگردد ـ چه صحابه بزرگ جلیل القدر دوعا می فرمودند:
« الهم حبیب الموت الی من بعلم ان سید نا محمداًعبدک ورسولک بالحق » جناب دوکتور صاحب فرمودند که مدت دوهفته می گذرد که من وقتی بعد از نماز خفتن به بستر می روم گرچه بزبان حرفی نه گویم اما قلب روح من خداوند (ج) را بیاد می آورد، و خواهش سفر عقبی میکند اما وقتی از طرف صبح برای وظیفه رسمی به دفتر می ایم به مجرد آنکه درین چوکی بنشینم و کس در نزد من نباشد از بالای من نیز این سئوال حسن خاتمه حیات این جهان فانی با افتخارات عقائد حقه و نور ایمان کامل برمی آید.
به هر حال به رحم و کرم خداوند (ج) امیدوار هستیم واینک مدت (15) روز پوره نگردیده که دوکتور صاحب جان را به جان آفرین تسلیم نمودند.
شخصیتی بود دارندۀ عواطف و احساسات بشری خیر خواه و مردم دوست صلح وامنیت پسند طرفدار سرسخت در مقاومت ودفاع از عقائد حقۀ اسلامی چنانچه در موقعی که برای اخذ جایزۀ ابن سینا به تاشکند رفته بودند در یکی از جوائز رسمی آن جمهوریت اسلامی در باره شخصیت او ارقام داشته بودند که دوکتور سعید افغانی دارای احاطۀ وسیع علمی از اجتماعیات و اخلاقیات می باشد.
جناب شان طرفدار و معتقد دیانت اسلامی و اقتصادی برای رفاهیت جامعه هستند، در دفاع از حقایق و متعقدات اسلامی مقاومت سر سخت دارند در یکی از سفرهائیکه از نزد اش پرسان کرده بود که به موجودیت متا فزیک (ماوراء لطبیعه) چه حاجت ضرورت است بمن مکاتبه بیان نمود که من در جواب آن شخص گفتم به اینکار از ماوراء الطبیعه چه حاجت و کدام ضرورت است نفر مذکور در حالت بهت وحیرت ماند و گفت من فکرمیکردم که جواب سوال من دشوار است همچو تو عالم به من روشنی خواهد انداخت اما تو سوالی کردی که پاسخ آن برای من نیز بسیار مشکل و صعب است لهذا به عرض می رسانم که جناب دوکتور به زنده گی نوبتی و مترقی آغاز کردند طوریکه حضرت مولنا جلال الدین بلخی(رح)می فرماید:

از جمادی مردم و نامی شـدم — مردم از نامی به حیوان سر زدم
مردم از حیوان ومن آدم شدم — چون بترسم من زمردن کی کم شدن
باردیگر سر برارم از بشـــر — تا برارم از ملائک بال و پـر
جستنی دیگر کنم من سوی جو — کل شئی ها لک الا و جـــــــهه

جناب دوکتور صاحب آخرین تألیف خود را راجع به سیرۀ حضرت سید نا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم تحریر کرده و از رویۀ اخلاقی و طرز ادارۀ حیات نبوی صلی الله علیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم به طور مختصر و جامع تفصیلاتی داده اند. ذوات طرف علاقه این وظایف اجتماعی را به آن نصائح گرانبها مورد التفات کردن آرزو کرده است که خاصیت حمیزه او را یعنی مدنیت دیانیت خواستن تمثیل و تبلیغ میکند. ما امید واریم به فیض و برکت پیروی از اخلاق عالی حضرت پیغمبر اسلام صحابه کرام، تابعین عظام، عرفا اهل الله (ج) که به مرحوم دوکتور صاحب ذوق و صمیمیت داشتند خداوند رؤف و مهربان او را مورد غفران نموده ساکن بحبوحه جنان بگردا نـد. **آمین یا رب العالمین.**

در بارهٔ وفات آن شخصیت گرانمایه باید گفت «د ډیرو پلار وه، ډیر ترې پاتې یتیمان» یعنی در اثر وفات حسرت ناک او همه علمای افاضل دینی و همه دانشمندان اهل قلم از اهل وطن کسانیکه او را از نزدیک ملاقات کرده بودند و میشناختند از صدر محترم هیئت رئیسه دولت جمهوری افغانستان گرفته تا طبقهٔ جوانان و خوردان متأثر و متأسف هستند ووفات شان را یک ضایعهٔ بزرگ روحانیت وطن محسوب خوانده و گفته اند: باوجود آن من برای آنان، اقارب وسایر اعضای فامیل نجیب شان صبر، حوصله، استقامت و تسلیت و اطمینان قلب از رب المنـان استدعا دارم وخواهانم و در مطابقت به آیهٔ مبارکه که « **انا لله وانا الیه راجعون**» درد فراق ظاهری اورا تداوی کرده باشند و به مژدهٔ آنها « **إِنَّما یُوَفَّی الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَیْرِ** » از بارگاه رب الارباب متمنی باشند و به نعمت اتفاق و داشتن رویه احترام بزرگان و شفقت بر خوردان درذات البین خودها مقدم باشند.
اونه مرده به حیات جاوید به زندگانی مترقی آغاز کردند طوریکه مولنا جلال الدین بلخی (رح) در جای دیگر فرموده اند:

بر امید راه بالا در قیام — پیروسنت خیـــــر الانــــام
لب فروبندم از طعام شراب — سوی خوان آسمان دارم شتاب
دمبدم از آسمان می ایـدم — آب ونان رزق می افزایــــــدم
ننگرم در عجزامیدم در طلب — تومرا آنجابری پســس چه عـجب
این طلب در من گروگان خداست — زآنکه هر طاب به مطلوبی سزاست
جهد کنم تا این طلب افزودن شود — تا دلم زین چاه تن بیرون شـــود
خلق گوید مردان مسکیـن فلان — من بگویــــم زنده ام ای غافلان
گرتن من طاق وتنها خفته است — هست جنت بردلم بشگفته است
می زندجان در جهان آبگـــون — نعرهٔ یا نیــت قومی یعلـمون
چون نخواهد زیست جان بی این بدن — پس فلک ایوان او چون خواهد شدن
گر نخواهد بی بدن جان تو زیســـت — فی السماً از قلم روزی کیســــــت
آن خدای خوب کارو برد بــــــار — هـــــــدیه ها را میدهد درانتظار
ای مسلمان انـتـظار الا نـتـظـار — از بــــرای خوان بالا مرد وار

چون جناب دوکتور صاحب از علمای با معرفت و علاقه مند عرفان بود به شعار او نیز چنین گفتار روان قبول باید کرد:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغ باغ ملکوتیم درین دیر خراب   می شـــــود نور تجلی اخدا دانه ها
با احد در لحد سنگ بگویم ای دوست   آشنای توام وغیره تو بیگانه مــــــا
گر نکیراید و پرسد بگو که رب تو کیست   گویم آن ذات که ربوده است دل دیوان ما
شکر الله که نمردیم ورسیدیم به دوست   آفرین باد برین همـــــت مردانهٔ ما

در آخر دوعا قرآنی میکنم « **ربنا اغفرلنا ولا خواننا الذین سبقونا با یمان وتجعل فی قلوبنا غیرالذین آمنو ربنا انک رؤف الرحیم - ربنا آتنا فی الدنیا حسنة و قنا عذا بالنار- الهم اغفرو ارحمه واسبق شراه واجعل الجنه مسواه آمین یارب العالمین**

الحاج مولوی محمد هاشم کامه وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

آثار و تألیفات
مولانا دوکتور محمد سعید
(سعید افغانی)

نوشتهٔ: الحاج مولوی غلام سرور منظور!

1ـ نابغه الشرق السید جما الدین الا فغانی، محل نشر قاهره، زبان عربی، نشر شده،
2ـ شیخ الاسلام عبدالله الا نصاری الهروی، محل نشر قاهره، زبان عربی، نشر شده،
3ـ سید جمال الدین افغانی، مرجع نشر اطلاعات وکلتور افغانستان، زبان پشتو، نشر شده،
4 ـ توضیح و تحلیل مواضع مهم کتاب الا شارات والتنبهات این سینا و تعلیقات شخصی او.
5 ـ تفسیر منتخبات آیات بزبان دری، که از طرف وزارت معارف برای شاگردان صنوف یازده مورد استفاده قرار میگیرد.
6ـ تفسیر منتخبات، آیات بزبان پشتو، که برای شاگردان از طرف وزارت معارف طبع ونشر شده.
7 ـ تاریخ کلتور اسلام، بزبان دری از طرف پولی تخنیک کابل برای محصلین گستنر، طبع و نشر گردیده.
8 ـ مختصر تاریخ افغانستان، از طرف پولی تخنیک کابل، چاپ و توذیع گردیده.
9 ـ روان شناسی از طرف دار المعلمین عالی چاپ به محصلین توزیع گردیده.
10 ـ (فقه اسلامی) از طرف دارا لمعلمین عالی گستنر و به محصلین توزیع گردیده.
11 ـ رساله (صلح وآرامش از نظر اسلام) به زبان دری در سال 1361 از طرف جبهه ملی پدر وطن و نشر گردیده.
12 ـ رساله (پلاره وطنه ملی جبهه او یا دلته دتولنیز وستونزو دحل لپاره) بزبان پشتو در سال 1362 ه ش از طرف جبهه ملی پدر وطن طبع و نشر گردیده.
13 ـ کتاب خطر جنگ هستوی، به زبان دری سال 1362 ه ش بمناسبت کنفرانس علما و روحانیون طبع و نشر شده.
14 ـ رساله (محمد ص) رهبر دید گاه اسلام به زبان دری در 1362 هـ ش بمناسبت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنفرانس علماء و روحانیون طبع و نشر شده.

15 ـ رساله (محمد ص - رهبر بزرگ اسلام) بزبان دری در سال 1362 هـ، ش. طبع ونشر گردیده.

16 ـ مقالات متعدد دوکتور سعید افغانی، در حدود هزار مقاله در جرائد و مجلات افغانستان طبع ونشر گردیده.

مرحوم مولانا دوکتور سعید افغانی مبلغ راه صلح وآرامش ملی در ج.ا بود و به این ارتباط در مارش ها میتنگ ها، محافل و مجالس در داخل کشور بیانیه های شفاهی و تحریری را ایراد نموده است او در کنفرانس ها سیمینار ها و سمپو زیم های ملی و بین المللی اشتراک ورزیده و بیانیه هایی را ایراد نموده است.

به اساس فرموده خداوند متعال کل نفس ذائقة الموت او داعی اجل رالبیک گفته است ولی کارنامه های اوزنده است علما،روحانیون مشایخ و همه مسلمانان مصلح ودیانت شعار کشور بالای شخصیت او افتخار مینمایند.

الحاج مولوی غلام سرور منظور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمرحوم مولانا «سعيد افغانی »
له ليکنو څخه څو انتخابي مقالې

داسلام په رڼاکې ددندو پيژندل:

داسلام دټول بشر دپاره آسماني آخري مکمل قانون دی. دوظايفو دمباديو د فارمول دمثبت سوچه او سپيڅلي حرکت نه او وربانديې باور او د فرصت سره برابر پرې جدي عمل کول دي.
ګرانو لوستونکو داکومه داسې دعوی نه ده چې صرف په خوش بيني اتکاء ولري بلکه ددې دعوی تصديق د آسمانی او ځمکې اديانو او قوانينو دمقايسې او مقارنې څخه ورسته دعقل او تدبير خاوندان ښه کولی شي ...
په اسلام کښې اوامر، نواهي، حلال، حرام، ښه او بد خلکو د طبعي آزادی تمايل په اساس بنا او د اخلاص، مينی، محبت او اجتماعي عدالت راز لري.

«علامه اقبال وايي»

ګرجهان داند حرامش را حرام X تا قيامت پخته ماند اين نظام

بايد منصفانه قضاوت وشي منصفانه قضاوت وشي چه دخلکو در وابطو دمحکمو او مطمئن ژوند د برابرولو د پاره اسلامي اخلاق، صلحه رحم او عاطفه او بی الايشه مرستې ترکومې اندازې پورې حياتي که قيمت او ارزښت لري.

پدې اساس د اسلام مقدس دين وروسته لدې څخه دوظايفو معقول متين او طبيعي فورمولونو يې خلکو ته وضع کړي او ښودلي دي: دخلکو مکلفيت اوپه خپلو فردي او اجتماعي وظايفو باندې عمل دهر چا د توان او قدرت سره برابر اعلان کری دی لکه چه الله (ج) فرمايي:
«لايکلف اللهُ نفساً الاوسعهاُ» يعني الله پاک ځوک په کوم کار مأمور کړی نه دی مګر دهغه د وسې او طاقت په اندازه او په دې آيهٔ مبارکه کې: «ليس الانسانُ الاما سعی» يعني انسان لره د ده د سعې د اندازې څخه زيات اجر او مزد نشته. په دې اساس د خلکو دمکلفولو څخه وروسته بايد کار او عمل او موفقيت د نظر لاندې ونيول شي، او دخلکو مکافاتونه د کارونو دانجامولو په توازن د نظر او تطبيق لاندې شي.
البته دکار په کيدو او نه کيدو کښې د مکافات او مجازات تطبيقول بايد ډير دقيق وي ځکه چې له همدغه ځايه د اجتماعي بنسټ دتقويه کيدو او يا نړيدو مواد برابريږي.
مونږ داسلام په مقدس دين کښې ګورو چه انسان په پوره تائيد دعمل او کار په خوا دعوت شوی لکه چه الله پاک فرمائي:
« اعملوا فسيری الله عملکم ورسوله والمؤمنون » کار اوعمل وکړئ خدای پاک پيغمبر صلی الله عليه وسلم او ايمان داره خلک د تاسو کارونه ګوري. الله تعالی بيا فرمايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«انالانضیع اجرمن احسن عملا » داوعده ده چې فرمائي:ـ مونږ د ښوکارونو دکونکو اجراو مزد نه ضایع کوو.
اسلام دجائزعیش اودپاکي روزي دلاس ته راوړو طرفداري کوي اومؤید يې دی.
الله پاک خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته فرمائي: **« قل من حرم زینة الله التي أخرج لعباده والطیبات من الرزق »** ترجـمه: ته ووایه ورته چه دا پاک رزقونه خوراکي مواد او د دنیا د ښایسته او زینتی شیانو څخه روا اوجائز استفاده چا په خلکو باندې حرامه او بنده کړې ده. یعنې د اسلام په دین کښې دپاکې روزي دلاس ته راوړلو دجائز عیش او نوش او ښایسته شیانو څخه جائز نه استفاده منع نه ده او نه د چا لاس او وسایل له دې څخه بند شوي دي چه خپل حیاتي شیان لاس ته راولي.
لکه چې فرمایی :. **«اِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَداً وَ اعْمَلْ لِاخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَداً»** ددنیا دپاره داسې قوي اوپاخه کارونه کوه لکه چه د تـل دپاره ژوند کوئ او د آخرت او عواقبو خیال دومره قوي ساته لکه چه سبا مرې او د عواقبو سره مخامخ کیږئ.
حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په دې روحیې فرمائي .« که رسی واخلې لرګي وکړئ او رائی وړې اوخرڅ يې کړې اوله دې لیارې څخه روزي په لاس راوړې دا درته له دې څخه ښه ده چه سوال او ګدائي وکړې، څوک څه درکړي او که نه.»
فرمائي څوک فرمایي :« الید العلیا خیر من الید اسفلی» پاسی لاس چه چاته څه ورکوي د لاندې لاس څخه کوم چه خیرات درباندې اخلي بهتر دی. په بل ځای کښې فرمائي « المؤمن القوی خیرٌ مِن المؤمن الضعیف» قوی مؤمن له ضعیف مؤمن څخه یعنی کاری مسلمان دبیکاره مسلمان څخه ښه دی.
حضرت عمر فاروق (رض) فرمائی :« باید یو د تاسو هم دروزی د پیدا کولو څخه غافل اوبې پروا نشي، حال دا چه بې کاره خلک په دې پوهیږي چه د آسمانه خوچاته سره اوسپین زرنه اوري»
مونږ ګورو چه مسلمانانو په حساب الجبراو هندسه کښې ډیر پرمخ تک وکړه او خوارزمي په مسلمانانو کښې هغه څوک دی چه دالجبر فارمولونه يې اختراع کړل ، او لاتین ته ترجمه شو اود اروپا په پوهنتونو کښی ترشپاړسم قرنه پوری ور څخه استفادې کیدلې چه تراوسه لاد الجبرفارمولونو په الجبر یادیږی.
وروسته بیا دغه کتاب ټول او یاڅه برخې په مختلفو ژبو ترجمه شو. مسلمانانو دالجبر فارمولو نه تحلیلی هندسې د پاره اساس وګرځول چه ترننه ورڅخه استفادې کیږي. راځئ تاسو د « ابن الهشم » دهندسې په بحثونو کښې مطالعه وکړئ. چه دې څنګه مکعبي معادلې په مخروطي ټوټو مینځ ته راولي. اود مساحه په حقله دده ابتکارات څومره ارزښ لري.
دمأمون خلیفه په عصر کښې د طول البلد درجې وښودلې د بطیموس خطاوې اصلاح کړې و ډیری رصدخانې جوړې او مجهزې شوې او د ارتفاع مقایس مینځ ته راغلې او اسطرلاب جوړ شو ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستورو او نور ته په خوا توجه د آبی العباس الفرغانی د مد خل د کتاب څخه وروسته پیل شوه. ددغه کتاب په کال (1235 هـ. لمریز) کښی یو خااشبیلی په لاتین ژبې ترجمه کړو او د ابي ریحان البیرونی مساعی دستورو د معلوماتو په حقله د ستایش وړدي. خوارزمي زیج او تقویم البُلدان په واسطې حیرانیدونکي ابتکارات وکړل.
دطب او دواء جوړولو په حقله کې د ابن سینا د (القانون) کتاب او د رازی تألیفات ترننه پورې ددنیا دخلکو توجه جلبه کړې ده او په اروپا کښې نن هم دابن سینا (القانون) کتاب ته دطب چینه ویل کیږي. او هلته زیات د پنځلسو وارو څخه چاپ شوی او په مختلفو ژبو اوښتی دی. په کیمیاء کښې دجابرجهان اورازی اکتشافات ترننه پوری د وظیفه پیژند لو ثبوت ورکوي چې د فخر وړدی.
خلاصه داچه داسلام د روښانه زروکار ونه او اختراعات او اکتشافات زښت زیات او د واقعي مسلمانانو حرکت او پرمخ تګ لکه چه رنیان فرانسوی مشهور فیلسوف وایي دعلم مدنیت اوادب حرکت او پرمخ تګ پوره شپږ قرنه دمسلمانا نو په لاس کی وه او په دی برخه کې مسلمانان داروپا استاذان دی . «سعید افغانی»

حس خیر

حس خیر باید در جوامع ترزیق و تقویه شود. پیوند اجتماعي به اساس تأمین منفعت بمیان میاید، اما اغلب خواهان تامین منفعت ایم.
ولی؛ هرگاه تأمین منفعت به تنوع خود به حس خیر خواهی گوناگون، سره و کره نه گردد با انحرافاتی مواجه میگردد. بنآ درانجام هر کار و هم در شروع آن باید حس خیر در نظرباشد.
حس خیر شوق و ذوق را تحریک مینماید و موجب فیض و برکت میگردد ، هسته خیر در افکار صالح نشو ونمای خوبی دارد و حتی باندازه ئی میرسد که بعضی رجال بزرگ خیر خـواه ، خـیر را تنها برای تامین خیر میخواهند و از انجام اعمال خیر به د یگران ، چنان لـذتی میبرند مثل انکه بخودش خـیر رسیده باشد .
جوامعیکه در آن احساس خیر ضعیف میگردد به بدبختی های گوناگون مواجه میگردند ، که مبـدا همه تباهی های اجتماعی از ضعف احساس خیر شروع میشود و در صورت عـدم جلوگیری معقول از آن منجر به خطرات مدهشی ، چون انحلال جامعه میگردد.
بنآ وظیفه مردم و خاصتآ رهبران اجتماعی اند که در تولید احساس خیرمساعی جمیله را بخرچ دهند و احساس تامین منافع را ولو به هــرقسمیکه باشد بی جلوه نه گذارند .
اگر احساس خیر باشد ، تعا ون و تساند صورت میگیرد و اگر تعاون و تساند دوامداری را داشته باشیم ، باید عصیره و به شیوه احساس خیر مختلط گشته و از آن برایش آب و رنگ داده شـود .
تطهیر نیت و پاکی فکر و اندیشه که بـرای بمیان آمدن آن رجال بزرگ اجتماعی کـار کرده اند بمنظور آن است تا احساس خیر بمیان آید ، پس باید اولآ تطهیر فکر و بعد از آن تعمیر فکر و یا بهتر بگویم :

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولاً احساس خیـر و بعد از آن انجـام اعمال خیـر !
احساس خیر انسان را اصلاح ساخته ، تحکم و تسلط بر نفس را بمیان میاورد .
تعلیم و تربیه باید به اساس منظورو مدنظر مواد و میتود های احساس خیر شروع و در هر رشته آن باید به اندازه ضرورت از احساس خیر کار گرفته شود و در هررشته آن باید به اندازه ضرورت از احساس خیر کار گرفته شود .
تـولید احساس خیر باید در انسان از مـرحله طفولیت شروع گردد و در مورد استعمال اندازه آن باید رجال بزرگ و استادان تولید احساس خیر را سنجش و دقت نمایند .
بایـد کوشش شود که شر بـه نظـر مـردم خـیر جلـوه نـه کند و از آن دسائیس برحذرباشیم ، عده ئی از مفسدین و تبـاه کـاران اجتماعی احساس شر را بنـام احساس خیر تلقین میکنند ، خـیر را باید در مقیاس و معیار تامین منفعت عامه سنجش نمائیم و در عمـل و پرکتیـک نشان داده شود که چطور میتوانیم منفعت عامه را تامین نمائیم .
بسیار باید دقت نمـود که اعمال خیریه کـدام انـد ؟
بسیار باید سنجید که خیر چطـور بمیان آمـده میتواند ؟
بسیار باید غـور کرد تا در دقت و سنجش خـویش راجع به تعین خیر و استعمال اندازه آن خــطا نشویم !
هر چیز بخود حد و اندازه دارد که به این اساس اعتـدال هر چیز انـدازه خوب را نشان میدهد و به آن خیر باید گفته شــود و افـراط و تفـریط در آن بــد و به آن شر بایــد گفته شــود .
موسسات خیـریه وظـایف بس سترگی دارنـد تا در انجـام اعمال خـیریه علما و عملا مساعی جملیه را بخرچ دهـند و به آن عوامل جدا متوجه که موجبات تباهی و بدبختی واقــع میگردد .
برای بمیان آمدن صلح و آرامش درمنطقه و جهان اشد ضرورت به تقـویه موسسات خیریه می باشد بنآ ! موسسات خیریه در دنیا به هر نامی که باشد اعمال شرافتمندانه انسانی را انجام مینمایند و سرمایه مشترک همه بشر را تشکیل میدهند ، پس هـمه باید به آن امیدواری داشته و در انکشاف آن باید صادقانه کوشید .
نامهای بــد ، بــد و کــارهای بــد ، بــد انـد !
نامهای خوب و کــار های خـوب ، خـوب انـد !
از این جهت است که نامهای خیر، تامین منفعت عــامه ، صلح، سلـم ، تعقل ، تدبیر، منطــق ، استـدلال، حسن تفــاهم، تعــاون ، تساوند و دست یــاری ضعیفان و مصیبت زده گان را مردمان جهان دوست داشته و به آن امیدواری دارند.
بنام خیر باید از خیر دفاع نمود ؛ و مردم را با انجام اعمــال خیر تشویق کـرد و خاصتآ به رنج رسیدگان یاری و مساعدت نمـود.
اگر خیر را دوست و گرامی داشته باشیم باید با آنانیکه در راه خیر میکوشند بمال و جان مساعدت نمائیم و با آنها موقع دهیم که در راه خیر پروگرام

(c) ketabton.com: The Digital Library

های خویش را بهتر و خوبتر تطبیق سازند تا موسسات خیـریه روز به روز بهتر و بهتر تر سرو صورت گرفته ، احساس خیر با اندازه کفایت و ضرورت انتشار یابد .
از بـرکت و مساعی جمیله انبیا ، رسـل ، فـلاسفه ، رهـبران و زعما بزرگ ، علما و دانشمندان احساس خیر تولید و انتشار یافته و به برکت تولید انکشاف احساس خیر ، اجتماعات و مـدنیت هــای پشرفته و روبــه انکشاف صــورت و موجودیت داشــته ، اختراعات و اکتشافات مدنی و اجتماعی بمیان آمده و میایند .
تا وقتیکه احساس خیر موجود باشد ود تطبیق و تعمیل آن کوشش دوامدار و منطقی صورت گیرد ، امکان بقا و دوام جهان دیده میشود و در صورتیکه فقــدان مواد خیر؛ همـــه جهان حتمآ به تباهـــی و قیامت مــواجه میگردد.
بنآ وظیـفه اساسی همــه صلـح خــواهان جهان است :
تا در مــورد تقویه احساس خیر و تعمیل کــردار خیر، اهتمام و عنایت داشته باشند.
داکترمحمد سعید « سعید افغانی »
سال ۱۳۵۲هجری شمسی ـ کابل

دعشق او محبت دین:

داسلام مقدس دین دعشق ، محبت او جذبې دین دی. ددغه دین اساس اوبنسټ یو تربله دمینې، ګذارې، مرستې، تعاون، ښواخلاقو، عفوې ،صلې ،صداقت او اخلاص په مبادیو درږول شوي دي.
څنګه چه داسلام اساسي لیار ښوونې دعمومي ګټو د تأمین راز لري همدا شان حقیقت دا دی چه جذبی پیمانی د اسلام په اوله دوره کښې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او دده رښتینو ملګرو د خلکو په زړونو کښې دعشق او محبت جذبات او د اخلاقي مبادیو د عملي تقوی درسونه واچول. کوم وخت چه سړی د سیرت، احادیثو او اسلامي تاریخ او د شرعي علومو اصلي تعلیمات د مطالعي اودقت لاندې ونیسي دا وخت سړی پوهیږي چه داسلام لمړنیو او رهبرانو څه غوښتل.
آرمان آرمان ډیر تأسف دی چه د اسلام دغه رنګه لارښوونې د زما نې په مسیر او تحول کښې د یو رنګه داسې عناصر و د لوبو کولو مورد وګرځیدلې کوم چه د هغوی سره واقعاً هیڅ د اسلام دمقدس دین بوی هم نه احساس کیده.
پلیدو عناصر و د اسلام په نامه د لعنت نه ډک کارونه وکړل. دوی د اسلام څخه ناوړه استفادې وکړې او د اسلام په نامه یې په زرګونه معصوم انسانان تیر ویستل. دغو عناصرو په داسې حال کښې چه قسم په خدای یې له ظاهری دلسوزی او غدر بل نور هیڅ د اسلام څخه کوم معلومات نه درلودل، د خلکو پام او توجه یې ځانله واړوله او په هیلو او پلمویې د مسلمانانو د مدنیت قافله په قرنو قرنو بیرته وغورځوله. دغو په پایله کې دې ته ورسیده چه ډیر کسان د اسلام په دیـن باندې بـد ګمانه شول. او که مونږ واقعاً د اسلام اساسی لیارښونې او د اسلام د واقعي رهبرانو سلوک په پوره عمیق ډول د مطالعي لاندې ونیسو هغه وخت په دې پوهیږو چه د اسلام مقدس دین تر کومې اندازې د بشر د دایمی سعادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

متکفل او تر کومه حده دغه مقدس دین د عشق محبت اخلاص او جذبې دین دی چه د واقعی عمل په صورت کښې د روغی او سلامتیا ضامن او انساني روابط تقویه کوی.

فساد او تباهی:

«ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ »(الروم 41) (انسان د خپله لاسه په براو بحر کښې د فساد او تباهی موجبات برابر کړي دي. حقیقت دا دې چې انسان که له عدالت، صلی، عاطفي او متانت څخه کار اخیستی وي داسې به نه وو شوی لکه چې وشول او داسې به نه وای لکه چې دي. په ډیر تأسف باید ووایم چې د انسان د فسادونو او تباهیو داستان ډیر اوږدوالی لري.

څه فساد او تباهی نه وه چه ونه شوه.

هغو. دا، دا ... او داسې نور په زرهاو دا.

څومره چې تجربې او بیا بیا تجارب زیاتیږي هغومره بیاهم عبرت لږ او لغزش روان او جاري دی او هسې تش په خولې وچ ندامت او پښیماني فایده نه کوي.

د ساده خلکو ملامتي سادګي ده او د پوهو خلکو ملامتی تعنت او کج روي ده.

د صالحو انسانانو شمار محدود او لږ دی او د فاسدو خلکو طغیان بې پایانه ښکاري.

د حق او باطل مجادله روانه ده. کله حق پر باطل او کله باطل پر حق غالبیږي. رښتیامنم چې حق غالبیږي خو که د حق په لیاره باندې تګ ښه معقول تنظیم شي شاید هغه وخت به ښه تنظیم وي چې قرآن کریم فرمایی: (قل جاء الحق و زهق الباطل اِن الباطل کان زهوقا) ووایه: ای محمده! حق راغی باطل محو شو، باطل ضرور محوه کیدونکی دی.

مونږ یو دقیق حساب او د اوضاعو تحلیل ته اړتیا او ضرورت لرو تر څو وکړای شو چې د فساد او تباهی اصلي موجبات معلوم کړو چی څه او د اصلاحاتو لپاره په دې پوره غور وکړو چې اساسی لیاره کومه او څنګه ده. په دې توګه او له دې وروسته ټاکلی او ټکولی پروګرام په کار دی چې باید تطبیق شي او په متداوم ډول تنقیح او تعقیب شي.

په نظري حساب ټول پوهان په دې متفق دی چې د انسان پیژندنې کار د اجتماع جوړولو لپاره نهایت ضروري دی خو متأسفانه چې په بیرته پاتې هیوادو کې دغه کار ډیر کُند دی او په تحمیلی ډول کُندیږي. په دې حساب د بیرته پاتې هېوادو او ممالکو اساسي وظیفه او نده داده چې د دغه شانې کُندیو پوره چاره وکړي تر څو د نورو په زړه پورې اصلاحاتو لیاره هواره شي.

شک نشته چې عمومی صحنه د اصلاحاتو په خوا زیاته شوې ده خو د اصلاحاتو د تشخیص لپاره زمونږ په روان متناقض ذهنیت کښې سلیم تفاهم ته زښت زیات ضرورت احساس کیږي چې باید د پوهې او قدرت خاوندان په دغه خوا جدي پام او توجه واړوي او د خلکو تر مینځ د ښه تفاهم شکیدلي تارونه او مزي په عاملانه ډول بیرته وتړي او یا د تړلو مزو، د تقوئې لپاره په پوره حوصلې موثر کار، زمینه سازی او خدمت ترسره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام څه شی دی؟

اسلام او نوي علوم په یو حدیث کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت دی:
« المسلم من سلم الناس من لسانه ویده» په بل حدیث کې راغلي دي: « المسلم مَن سلِمَ المسلمونَ مِن لسانهِ ویدهِ» په دې اساس
مسلمان هغه دي چه په چا باندې په وینا او عمل کې تجاوز نه کوي.
مسلمان چاته بد نه وایي تجاوز نه کوي او ګناه بده ګڼي.
مسلمان په عدل، صلی او نیکو کاری باندې امر کول او د ټولو ناوړه رویو او بې حیایی څخه اجتناب او خلک منع کوي. د نحل په سوره، ۹۰ آیت کښې راغلي دي: « ان الله یأمُرُ بالعدلِ والاحسان وایتآ ذی القربی و ینهی عن الفحشاءِ و المنکر و البغی یعظکم لعکم تذکرون» الله پاک په عدالت او له دو ستانو سره مرستی پرمتعلق امر کوی او بی حایی ، ناوړه کارونو او تجاوز څخه ممانعت کوي. دا نصحیت د دې لپاره کوي چه خلک پند واخلي همدا ډول پوه و پاک مسلمان کار او عمل کوي مکر خپل ټول کارونه الله پاک ته د عواقبو او نتایجو په لحاظ سپاري.
الله پاک (د الزمر په سوره، ۵۴ آیت) کښي فرمایي «و **أَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ** » او د ال عمران په سوره، ۲۰ آیت کښې فرمایي « **قُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ**» خپل پروردګار ته رجوع وکړل حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وویل پاک الله نه انقیاد وکړئ.
او هغه ته مي خپل هرڅه سپارلي دي ابن هشام په سیرت کې جعفر بن ابی طالب د اسلام او جاهلیت په مېنځ کې فرق واضح کړای دی. په خپله هغه وینا کښې چه نجاشي ته يي دهجرت په وخت کښې کړای، دی وایي: زمونږ قوم به د جاهلیت په وخت کښي د بتانو عبادت کاوه، شراب به مو خوړل، بې حیایي ګاني به مو کولې، د خپلو او دوستانو لحاظ به مونه ساتی، د همسایه ګانو حقوق موهیر کړي وه او د قوت خلکو به د ضعیفانو مالونه خوړل. مونږ په همدغه رنګه ناوړه مرضونو تر هغه وقته مبتلا وو ترڅو چه مونږ ته الله پاک زمونږ د جنس څخه پیغمبر راولیږه. دا پیغمبر چه مونږ يي په راستی او امانت او پاکی پیژنو دغه پاک او سو چه پیغمبر مونږ(الله پاک وحدانیت او عبادت ته وبللو دغه پیغمبر مونږ د کفر او بتانو د عبادت څخه لکه چه پلرونه موکول منع کړي یو مونږ ته د رېښتیا ویلو په اداء کولو امر کړای او د ناروا کارونو او وینې تویولو نه مو رامنع کوي او د بې حیایی، دروغ ویلو، د یتیم د مال له خوړلو او په پاکو او دده سره هیڅ په عبادت کښی شریک نه مني. دی مونږ ته د لمانځه په اداء کولو، د ذکات په ورکولو او د روژی په نیولو امر کوي. مونږ د دغه پیغمبر تصدیق کوو او ایمان مو پرې راوړه.

اسلام او نوي علوم:

اسلام د ادب او د اخلاقو دین دی. څومره چه د اسلام د مقدس دین په اړه او متعلق د نویو علومو د انکشاف توجه او ښتی، هغومره دا حقیقت روښانه شوای دی، چه اسلام ښه د ادابو او اخلاقو او تربیي دین دی. په دغه مقدس دین کښې د ټولو طبقاتو او اقشارو حقوقو تأمین او محفوظ ساتل شوي دي. دغه دین کې یو تربله د متقابل احترام ساتلو او ښه سکوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاره ډېر پاخه او قوي اساسونه وجود لري. په دغه دين کښې د اقرباو سره د صلې او علاقې باره کې رمزونه شته او د دوستانو او آشنايانو سره د مينې په لياره د کډو اهدافو مېنځ ته راوستلو د پاره په کښې قوي رازونه موجود دي. د اسلام مقدس دين د عمومي اوضاعو او دعامو خلکو سره د ښه ژوند کولو، قوی خيال ساتلای دی او د يو مکمل ادبي او اخلاقي ژوند د برابرولو لپاره په کښې پاخه اساسونه شته دي. داسې اساسونه، ادب او اخلاق چه د اسلام په مقدس دين کښې په ټول کم او کيف سره د خلکو د خير او سعادت لپاره ليدل کيږي. دا قوت په دغه برخه کې په بل هيڅ کوم دين کښې په لاس نه راځي. د پلار او د مور د حقوقو لحاظ ساتل د مشرانو احترام ، دلويانو قدر او تعظيم، وروروسره صله او عاطفه، د ملګرو سره صداقت، د همسايه ګانو سره ښه سلوک او ګذاره د عاجزانو سره مرسته او تعاون، د مصيبت او تکليف په وخت لاس ورکول، د خوراک او څښاک نورو حياتی مسايلو کښې اعتدال، عمومي حقوقو د تقويې لپاره خاص پام او توجه او داسې نورو اداب او اخلاق د اسلام په دين کې په نظر کې نيول شوي دي. دغه اصول او اساسات د اسلام مقدس دين کې هيڅ کله ادبی او اخلاقی اعتبار له لاسه نشي ورکولای. په اسلام کښې د نفرت، عداوت کينې او حسد ټولې ريښې ايستل شوي دي او دين د محبت او همکاری د تأمينولو لپاره پوره توجه کړې ده.

اسلام د کبر او غرور سره مجادله کړې ده او له دغې لیارې څخه غواړي چه خلک دو رورولۍ او برابرۍ په فضا او ماحول کې ژوند وکړي.

د اسلام په مقدس دين کې د عفوی او ګذشت او د بيا بيا پيوندلو لپاره لیارښوني او زياد تشويق وجود لري. د اسلام مقدس دين د دی لیارې څخه غواړي چې اجتماعي شيرازه بايد قوي وساتله شي. په اسلام کښې د خبرو او وينا لپاره حدود معلوم شوي دي او د ژبې د اصلاح کولو لپاره پوره توجه او پام شوای دی.

د اسلام مقدس دين د علم او پوهنې لپاره عمومي پام او توجه اړولې ده او د عقل او دليل له لیارې څخه غواړي چه خلک خپل ژوندون نه ښه ګټه پورته کړي او استفاده وکړي.

اسلام کوشش کړای دی چه د خلکو مدني، اقتصادي، سياسي ، ثقافتي، ادبي او اخلاقي ژوند په داسې پايو اتکاء ولري چه هغه د انسان اصلي د طبيعت او استعداد سره برابر او د عمومي مصالحو د تأمين لپاره مفيد واقع شي.

اسلام د وهم، وسواس او بی مورده ګمانونو طرفدارنه دی او د پوره دقت پرلیاره کې غواړي چه حقايق روښانه او د خلکو حياتي مشکلات لرې شي.

اسلام د عفت ، تقوی پاکي او نظافت طرفدار دی، غواړي چه د خلکو ژوند په ظاهر او باطن کې پاک او سوچه وي.

اسلام د اِسراف او تجاوز طرفدارنه دی. غواړي چه خلک دې بايد په هر څه کښې د اعتدال لحاظ قوي وساتي.

اسلام د غدر او خيانت سره مجادله کړې ده، غواړي چې خلک دې يو تر بله د تکاليفو او مشقت موجب ونه ګرځي. نو په دی اساس که څوک د اسلام مقدس دين تر پوره عميقی مطالعی لاندی راولی د ادب او اخلاقو کامل او مکمل دی او د هغه څخه په استفادی سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننیيو علومو په اساس د حقیقی او واقعی ژوند برابرولو لیاره پوره ارزښت لری.
راځئ چه مونږ د اسلام د دین دادابو او اخلاقو څخه اول ځان پوره واقف کړو تر څو وکړای شو دځان او د خلکو د سعادت په لیاره کښې د ښو خدمتونو مصدر وکرځو.
و من الله التوفیق

حساسې او مثالي هڅې او هیلې!

هیر به مې نشي چې په خوب ویده وم د وطن او جهان د هڅو او هیلو سره آشنا نه وم. زما سره یوازې د خپل ځان او د یو وړوکي کور او فامیل د ژوند سودا وه. خو په ورو ورو زما د ذهن او فکر د افق ساحه ارته شوه تر داسې اندازې چې اوس خپل ځان راڅخه ورک شو. ځان په ټولنه، جامعې او جهان کښې ګورم او په هیڅ شي بې د عمومي منفعت او ښیګڼو د تامین په مفکورې او حرکت نشم تسکینیدلای. باور وکړئ چې فکر، سودا، خیال او هوس مې د خلکو د ژوند د جوړیدو په پردو کښې چلیږي.
زه وړوکی یم خو دنیا مې لویه او پوره ارته ده.
زه بیچاره یم خو همت مې د ټولو بیچاره ګانو او ملت ته د چارې د پیدا کولو ټکل لري.
زه د عمر په دې شیبو کښې هم دلته د نوي دنیا د جوړولو په کار کښې د ځوانانو سره اوږه په اوږه قدم پورته کوم اوانشاء الله زما د کار تولید د چا څخه لږ نه دی.
زه د راتلونکې زیاتې ړڼا د راتلو په امید د شور څخه ډکې هڅې او هیلې لرم او په دغو هڅو او هیلو کښې د خپل موجودیت د ساتنې خیال ساتم.
زه د مرګ څخه نه ډاریږم او نه د مرګ څخه ډار زما په تصمیم باندې منفي تأثیر اچولای شي خو د هغه مرګ څخه په ویره کښې یم چې زما د پاکو هیلو او هڅو په مخ کښې خنډ پیدا کړي او یا د وطن دښمنان موجوده په زړه پورې فرصت له مینځه یوسي.
زه د ځان لپاره څه نه غوارم.
نو راځئ دا چې څه لرم هغه دې هم د ستاسو وي، راځی ماته هیڅ مه راکوئ، راځئ دا زما کنډاو کچکول هم واخلئ خو ما پریږدئ چې په پوره اعتماد او اطمینان د ستاسو د ښیګڼو د تأمیندو په لیاره کښې قربان شم.
زه که قربان شوم په ما ځلی هم مه دروئ اونه مئ یاد کړئ، خو چې که زه د حق لیاره کښې ځار شم دا به زما د زړه د تسکین لپاره لوړ مقام او منزلت وي.
هیر به مې نشي هغه وخت چې زه هڅو او هیلو وپارولم. زما دغه هڅې او هیلې د وطن د آبادی او آرامی لپاره وې خو همدا چې په عمل او اقدام به مې لاس پورې کړ نو بیا به پټو او ښکاره معلوم الحاله لاسونو زما په مقابل کې خنډونه پیدا کړل او داسې ناروا تعبیرونه به يې مېنځ ته راوستل چې سلیم تعقل به ورڅخه کرکه کوله.
هغه وخت تر ډیر وخته به ما د ځان سره ویلې چې دوی نه پوهیږي او یا نه غواړي، خو وروسته د ډیری تجربې دا راته ثابته شوه چې نه غواړی او زمونږ واک که څه هم واک وال ښکاریږي زمونږ په واک کښې نه دی. د پردې شاته څه داسې لاسونه کار کوي چې په عاملانه ډول د تل لپاره مونږ بدبخت ساتي. دوی زمونږ بازارونه د خپلو پخو مالونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورنځی ګرځوي او زمونږ خام مواد په ارزانه بیه لاس ته راولي.
هیر به مې نشي چې په اتمي دورې کښې زه د شوراء د پارلمان لپاره خپلې حوزې څخه کاندید شوم، ډیرې هلې ځلې او هڅې مې وکړې، هلته خلکو راسره ډیره مرسته وکړه، د رایو له پلوه پوره موفق وم خو دولتي قدرت پرې نښودم چې شورا ته لارشم. یوه ورځ داسې وشوه چې په یوه غونډه کښې والی صاحب وویلې:
زه ملامت نه یم ماته له پاسه خوا هدایت شوای دی چې ته په دې دورې کښې موفق نشې او پارلمان ته لار پیدا نه کړې. علت دا چې ته ښکاره تنقید او پاروني کوې او د دولت د نقشو په مخ کښې خنډونه پیداکوې. ما ورته وویلی د ستا له دې صراحت څخه مننه او تشکر خو افسوس چې دولت ولې د خلکو د فریب او دوکې له پاره داسې ښکاره کړی ده چې شورا ته د خلکو استازي او نمایندګان ورځي او ورڅخه ملي شورا اوملي پارلمان جوړیږي.
سعید افغانی

د انبیأ او رسولانو اهداف څه دي؟

اسلام او نوي علم!
انسان که څه هم ورته زیات علم او حکمت ورکړای شي مګر بیاهم د الله (ج) علم ته نشي رسیدلای بلکه همیش بې له دې چه خدای پاک یې پرې پوه کړي په بل څه نه پوهیږي.
همدا وجه ده چه الله سبحانه و تعالی د خلکو د لیارښوني لپاره رسولان واستول ترڅو دوی ته هغه حکمت او پوهنه وښیی چه دوی پرې نه پوهیدل. الله(ج) د بقرې په سوره، ۱۵۱ آیت کښي فرمایي : « كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ » (لکه څنګه مې چه په تاسو کښې رسولان لیږلي دي همدارنګه دوی لولي پر تاسو باندې زما آیاتونه او تاسو د ناوړه اخلاقو څخه پاکوي تاسو ته کتاب او حکمت درښیي او د هغه شیانو ښودنه درته کوي چه تاسو پرې نه پوهیدلی.)
او د ال عمران په سوره، ۱۶۴آیت کښې فرمایی:**« لَقَدْ مَنَّ اللّهُ عَلَى الْمُؤمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبْلُ لَفِي ضَلالٍ مُّبِينٍ)** (هر آئینه په مؤمنانو باندې الله(ج) احسان کړی دی چه په دوی کښې یې د دوی د نوعې څخه رسولان استولي دي، لولي پر دوی باندې دده د احکامو آیاتونه، د ناوړه زمیمه اخلاقو څخه یې پاکوي او د آسماني کتاب او حکمت لپاره ښوونه ورته کوي. که څه هم دوی پرخوا پر ښکاره ګمراهی کې وو.)

د آسماني ادیانو پرله پسې راتلنه:

د میتولوجي او قیصو علم ثابتوي چه کوم هغه اسباب چه د هغو له مخې څخه پخوانیو د ابو البشر او ابلیس عبادت کولو، په واقع کې دا د پخوانیو ادیانو قیصو او خرافاتو ته رجوع کوي. دا علم وایی د کوم وخت څخه چه انسان پیداشوای دی، دېر لږ ځنډ روسته ادیان هم ورسره یوځای پیدا شوي دي. کله چه انسان احتیاج د نوي شي غوښتنه وکړه او پروردګار ورته یاد شو نو دا وخت الله پاک رسولان او انبیاء واستول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تأریخ مونږ ته بیانوي له کوم وخت څخه چه الله(ج) ادم پیداکړه، ادیان هم له هغه وخت څخه پرله پسې راغلي او د وخت د احتیاجاتو سره برابر نازل شوي دي. څومره چه دغه ادیان ګوري د دغو ټولو آسماني ادیانو هدف الله(ج) ته رجوع او د نیک عمل په خوا بلنه ده.
الله(ج) د الانبیأ په سوره، ۲۵آیت کښې فرمایي: « **وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ** »(مونږ نه دي لیږلي په خوا له تا څخه کوم پیغمبر مګر وحی ورته شوې ده چه نشته بې الله(ج) پاک څخه بل د عبادته وړ. نه دده لپاره عبادت وکړئ.)
الله(ج) فرمایی:
« إذ جاءتهم الرسل من بين أيديهم ومن خلفهم ألا تعبدوا إلا الله »(کافرون 14)(کله چه د دوی تر په خوا او وروسته پیغمبران راغلي دي نو وویلی چه بې د الله پاک څخه د بل چا عبادت ونه کړئ.)
د مؤمنین په سوره، ۳۲ آیت کښې فرمایی: « **فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ** » (بیامې دوی کښې د دوی د نوعې څخه پیغمبران ولیږل ترڅو ووایې د الله عبادة وکړئ او بې له ده څخه بل الله نه لری.

دمرحوم مولانا دوکتور محمد سعید « سعید افغانی »
له لیکنو څخه څو غوره شوې مقالې ©

لمړی چاپ داسلامی شوونو او قافو وزارت له خپرونوڅخه
دچاپ شمیر:۲۰۰۰
دچاپ ځای : دآریانا مطبعه ، کابل افغانستان ۱۳۶۹ لیږدیز لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم چاپ
دحق د لارې کلتوري مرکز
جرمني – د ۱۳۹۴ هجري شمسي کال د حوت – کب میاشت
(۲۰۱۷ زیږدیزکال د فبروري میاشت)©

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library